

N:o 4.

Af herr **G. Billing**, om vidtagande af åtgärder för kontroll öfver vården och förvaltningen af fromma stiftelser inom landet.

Ej obetydliga äro de belopp, som årligen genom testamentariska dispositioner eller gåfvor med varm hand anslås för allmännyttiga ändamål, till understöd af fattiga, för barnavård och sjukvård, för utdelning af stipendier och pensioner m. m. Enligt det af statistiska centralbyrån uppgjorda sammandrag för åren 1886—1890 af Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelser uppgick hela antalet fromma stiftelser, för hvilka redogörelser lemnats, år 1890 till 7,102 med ett kapitalbelopp af 184,661,081 kronor, hvartill måste göras något tillägg för vissa till kapitalbeloppet okända eller icke fullständigt kända stiftelser.

Vittna dylika siffror om en glädjande offervillighet hos enskilda personer, så ligger stor vikt deruppå, att dessa betydliga gåfvomedel omsorgsfullt förvaltas och användas för de afsedda syftemålen. En verksam kontroll härå synes från det allmännas sida ingalunda böra eftergifvas. Man lär emellertid ej kunna förneka, att härmed för närvarande är i vårt land ganska illa bestäldt. Väl har genom kongl. cirkulär den 10 oktober 1806 och den 13 juli 1809 å rikets konsistorier lagts vårdnaden om fromma stiftelser i allmänhet, med undantag för sådana, som blifvit ställda »under särskild publique styrelse» eller upprättats för undervisningsverk. Det kan dock ej blott ifrågasättas, utan bör äfven antagas såsom gifvet, att sagda cirkulärs bestämmelser blifvit genom nyare lagstiftning till väsentliga delar upphäfd. I alla händelser äro konsistorierna icke i stånd till

Bih. till Riksd. Prot. 1897. 1 Saml. 2 Afd. 1 Band. 4 Hüft. (N:is 4, 5).

att såsom sig bör utöfva uppsigt öfver fromma stiftelser. Detta af flera skäl, men ock redan på den grund, att några allmänna föreskrifter, egnade att bringa uppkomsten af nya stiftelser till konsistoriernas kännedom, icke blifvit gifna. Konungens befallningshafvande lemna, såsom känt är och redan erinrats, redogörelse för fromma stiftelser, men af enahanda grund äro dessa myndigheter urständsatte att öfva en verksam och säker kontroll. Också lemna de statistiska uppgifterna i fråga om tillförlitlighet i detta afseende mycket öfrigt att önska, ett förhållande, som äfven af officiella uttalanden bestyrkes. Så yttras i den inom ecklesiastikdepartementet utarbetade berättelsen om folkskolorna för år 1885 (pag. 3) följande: »Beträffande åter donationerna är att märka, att visserligen skoldistriktens uppgifter äro ganska ofullständiga, men att detsamma — åtminstone inom somliga län — är förhållandet med Kongl. Maj:ts befallningshafvandes omförmälda tabeller öfver 'Fromma stiftelser', enär vid jämförelsen mellan dessa båda källor påträffats en mängd — till och med högst betydliga — donationer, som äro upptagna bland de förra, men ej bland de senare.»

Enligt ofvan åberopade sammandrag af femårsberättelserna utgjorde antalet fromma stiftelser vid utgången af år 1885 enligt den då afgifna berättelsen 4,594, men deremot enligt de efter 1890 afgifna berättelser 6,121 — eller, med andra ord, under femårsperioden 1886—1890 hade ej mindre än 1,167 äldre, förut okända stiftelser kommit till Konungens befallningshafvandes kännedom. Anmärkningsvärdt är å andra sidan, att enligt uppgift för år 1885 funnos 504 stiftelser med okänt stiftelseår, men deremot enligt uppgift för år 1890 allenast 464. Då det är föga troligt, att upplysning vunnits om de förut okända stiftelseåren, är det att befara, att under femårsperioden ej mindre än 40 stiftelser upphört att finnas till eller åtminstone undandragits Konungens befallningshafvandes kännedom.

Redan det nu anförda torde ådagalägga, huru bristfälliga de anordningar äro, som vidtagits i syfte att bringa stiftelsernas tillvaro till vederbörande myndigheters kunskap. Men i fråga om förvaltningen och redovisningen torde i många fall vara ännu sämre sörjdt. Då donationsmedel förvaltas af statsmyndigheter, granskas räkenskaperna af kammarrätten, och torde i sådan händelse mot kontrollen intet vara att erinra. En mängd donationer handhafvas deremot af korporationer eller enskilda inrättningar eller personer, och i fråga om dylika stiftelser är staten icke i tillfälle att öfva någon betryggande tillsyn. Man behöfver ej vara öfverdrifvet misstänksam för att vara öfvertygad om, att dock en sådan tillsyn är högst behöflig.

Det synes mig för den skull, som om viktiga skäl talade för att söka

åstadkomma ordning och reda i dessa förhållanden, der det allmänna har så stora intressen att bevaka. Men då beslut om de mått och steg, som i detta hänseende kunna vara att vidtaga, böra vara grundade på en föregående utredning, som endast genom Kongl. Maj:ts försorg lär kunna företagas, så tillåter jag mig vördsamt föreslå,

att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes vidtaga de åtgärder, som kunna finnas nödiga för åstadkommande af kontroll öfver vården och förvaltningen af fromma stiftelser inom landet.

Stockholm den 25 januari 1897.

Gottfrid Billing.

N:o 5.

Af friherre **R. M. Klinckowström**, med åtskilliga förslag beträffande vissa delar af Kongl. Maj:ts vid innevarande riksdag afgifna proposition angående statsverkets tillstånd och behof.

Hvarje fosterlandsvän, som med uppmärksamhet genomgår vår senaste riksstat och många dylika från föregående år, märker med förvåning och bekymmer, huru såväl statsutskott och Riksdagar litet eller intet sysselsätta sig att enligt grundlagens föreskrift iakttaga nödiga indragningar och besparingar ¹⁾, utan låter hela den *ordinarie* staten qvarstå utan all

¹⁾ Se riksdagsordningen § 39.